

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Інформаційний бюлетень
Випуск № 15 • Травень 2021 р.

«ЯК РЕАГУВАТИ НА ПОРУШЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ?»

Законом «Про освіту» та кодексами етики українських університетів визначено низку видів академічної відповідальності студентів за порушення академічної доброчесності. Яка мета цих санкцій? І чи досягається вона? На перше запитання є щонайменше три відповіді: покарати порушника, навчити його, відновити справедливість щодо всіх учасників освітнього процесу. Друге запитання підступне. Ми припускаємо, що певна санкція дійсно виконує функцію покарання. Чи у випадку академічної доброчесності «покарання» досягає **усіх** або принаймні **більшості** порушників?.. Як щодо навчання студента світлому, доброму, вічному — мети діяльності університету? Санкція — це про цю мету? А справедливість? Студентам легше від того, що їхньому однокурсникові поставили «двійку» за списування на іспиті? Поговоримо сьогодні про те, як до цих запитань підійти більш раціонально.

Порушення-невидимки

НАЗЯВО зауважує^[1], що 95% відомостей про самооцінювання освітніх програм, що готуються університетами для акредитації, містять твердження на кшталт «Випадків порушення доброчесності немає / не виявлено». Навряд чи ймовірно, що порушень доброчесності «немає». Однак дослідження свідчать, що ситуація, коли таких порушень «не виявлено», доволі типова. Так, Тріша Бертрам Галлант і Джейсон Стівенс вказують, що в більшості університетів викладачі належним чином повідомляють відповідальних осіб про порушення студентами академічної доброчесності лише в одному відсотку виявлених випадків^[2]. Більшість студентських порушень, отже, повністю невидимі для університетських адміністрацій і комісій. Але чому?

Чому викладачі мовчать

Причини небажання викладачів запускати офіційну процедуру розгляду випадку порушення студентом правил академічної доброчесності можна підсумувати так^[3;4]:

- чимало викладачів не вважають порушення академічної доброчесності проблемою, не бачать в цьому негативу;
- позицію викладача про необхідність повідомляти про порушення можуть не підтримувати (чи й засуджувати) його колеги;

«Мало написано про те, як відповідати на недоброчесність у спосіб, що підтримує моральні зобов'язання університету, обмежує обман і водночас підтримує навчання студентів».

Тріша Бертрам Галлант і Джейсон Стівенс^[2]

- недостатня переконливість наявних у викладача доказів порушення;
- заплутаність формальних процедур розгляду порушень, недовіра до них;
- невідповідність передбачених офіційними процедурами санкцій та тяжкості скоєного порушення;
- побоювання маніпулятивних звинувачень з боку керівництва на кшталт «це ти винен, що не навчив студентів як слід»;
- емоційна складність конфронтацій зі студентами та участі у формальній процедурі розгляду порушення;
- викладання дисципліни великій кількості студентів, дії яких важко проконтролювати;
- небажання грати роль «поганого поліцейського», псувати стосунки зі студентами, нашкодити їм;
- небажання одержати низькі оцінки з боку студентів, які негативно вплинуть на результати університетського рейтингування викладачів.

Узагальнимо цей перелік до трьох основних позицій. Викладачі неохоче ініціюють формальну процедуру розгляду випадків порушення студентами правил академічної доброчесності через:

① Конфлікт політики академічної доброчесності і неформальних цінностей, етосу повсякденного функціонування університетської спільноти.

② Недосконалі процедури повідомлення про порушення та їх розгляду.

③ Прагнення зберегти емпатію і довіру між учасниками освітнього процесу.

Змінювати культуру академічної спільноти на користь цінностей академічної доброчесності слід шляхом постійного діалогу на всіх рівнях функціонування закладу освіти. Необхідність розбудови доброчесної політики слід повсякчас оприявнювати.

Що робити із процедурами та емпатією?

Як вдосконалити процедури

У чималій кількості кодексів етики чи положень про дотримання академічної доброчесності українських університетів відсутні чіткі відповіді на два питання.

По-перше, у кодексах сумлінно перераховані можливі порушення доброчесності учасників освітнього процесу і санкції за такі порушення, у тому числі й додаткові порівняно із переліченими у статті 42 Закону України «Про освіту». Чого в кодексах немає — це зіставлення певного порушення із конкретною санкцією. Що буде, якщо у курсовій роботі студента виявлено плагіат? Нічого, повернення роботи на доопрацювання, оцінка «(не)задовільно» чи студента відрахують? А якщо той самий студент слагіатить вдруге чи втретє?

По-друге, у документах не описано деталізований алгоритм розгляду повідомлення про можливе порушення доброчесності. Кому викладач має повідомити? Завідувачу кафедри як своєму безпосередньому керівнику, декану чи службі забезпечення якості освіти? Хто скликатиме етичну комісію, в який термін? Хто буде присутнім на її засіданні? Які рішення може прийняти комісія? Як вони будуть імplementовані? Наприклад, комісія рекомендує ректору відрахувати студента — як діяти, якщо ректор цього не зробить або студент неповнолітній, і відрахувати його неможливо?

Поки викладач не знатиме чітких відповідей на подібні запитання, він не ініціюватиме повідомлення про порушення.

Тому санкції мають бути співмірними порушенням: якщо викладач вважатиме санкції надмірними, він імовірно пожаліє студента. Якщо надто ліберальними — вважатиме слідування встановленій процедурі не вартим зусиль. Якщо викладач не знає, яка буде санкція, він залишить проблему поза увагою.

Те саме щодо алгоритму розгляду. Всім має бути зрозумілою послідовність дій, сфера відповідальності кожного учасника процедури. Тоді й буде доцільно включити до офіційної університетської політики доброчесності норми про ситуацію систематичного неповідомлення уповноважених осіб про порушення.

Бюлетень підготував Євген Ніколаєв. Бюлетень розміщений на ресурсі WWW.ACADEMIQ.ORG.UA

Дана публікація стала можливою завдяки підтримці американського народу відповідно до грантового договору № SUP30020CA0215 з Посольством США в Україні. Думки, висловлені тут, належать авторам і не обов'язково відображають точку зору Посольства США в Україні чи Уряду США.

НЕ ПОКАРАННЯМ ЄДИНИМ

Дослідники^[2] доходять висновку, що санкції у формі покарань слід доповнювати заходами, що розвивають студентів.

Організуйте неформальне обговорення випадку недоброчесності всередині академічної групи. Це добра нагода проговорити, як наші цінності накладаються на щоденні практики. Така розмова буде важливим заходом із підтримки культури академічної доброчесності.

Дайте студенту рефлексивне завдання написати про те, що спонукало його порушити правила. Розберіть разом наведені в такому есеї аргументи.

Залучіть студента до ініціатив із просування академічної доброчесності. Досвід власних помилок — дієвий мотиватор змінюватися на краще.

Запропонуйте студенту пройти додатковий курс з доброчесності, філософії чи етики (наприклад, онлайн).

Подібні позитивні заходи, спрямовані на розвиток студента, очевидно, слід зробити частиною офіційної політики реагування на порушення академічної доброчесності. Вважати дієвими санкціями виключно жорсткі покарання — неконструктивно.

Джерела, що допомогли підготувати цей випуск бюлетеня:

1. Відомості про самооцінювання ЗВО: проблеми співвіднесення оцінок експертної групи та галузевої експертної ради. Слайд 12. URL: <https://tinyurl.com/hky93epd>
2. Bertram Gallant, T., & M. Stephens, J. (2020). Punishment Is Not Enough: The Moral Imperative of Responding to Cheating With a Developmental Approach. *Journal of College and Character*, 21(2), 57–66. DOI: 10.1080/2194587x.2020.1741395
3. Thomas, A., & De Bruin, G. (2012). Student academic dishonesty: What do academics think and do, and what are the barriers to action? *African Journal of Business Ethics*, 6(1), 13. URL: <https://doi.org/10.4103/1817-7417.104698>
4. Openo, J. A., & Robinson, R. (2021 April). The Emotional Labour of Academic Integrity : How Does it Feel? *Canadian Perspectives on Academic Integrity*, 1–20. DOI: 10.11575/cpai.v4i1.71350

В оформленні бюлетеня використано іконки hidden by Marko Fuček, sanction by priyanka, одержані на сервісі The Noun Project.